

УДК 327(410:510)"20"

Гайдабура Єлізавета

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИНАХ МІЖ ВЕЛИКОБРИТАНІЄЮ ТА КИТАЄМ

Стаття присвячена аналізу актуальних проблем у розвитку зовнішньополітичних відносин між Великобританією та КНР у контексті глобальних змін. Досліджено основні сфери напруженості, включаючи ідеологічні суперечності щодо прав людини та демократичного врядування, ризику в галузі технологічної безпеки та кіберзагроз, особливості економічної взаємозалежності й конкуренції, а також геополітичні аспекти переміщення глобальних силових центрів і проблему Тайваню. Особлива увага приділяється впливу цих чинників на стратегічний вибір Великобританії, її прагнення до збереження балансу між економічними вигодами, безпековими інтересами та підтримкою міжнародних норм і принципів.

Ключові слова: Великобританія, Китай, зовнішня політика, права людини, технологічна безпека, економічна взаємозалежність.

Постановка проблеми. У контексті зростання глобальних проблем і трансформації міжнародних відносин, особливо після Брекзита, зовнішньополітичні відносини між Великобританією та Китаєм набули нового рівня складності та напруженості. Суттєві ідеологічні розбіжності, різні підходи до прав людини, випадки втручання у внутрішні справи, загрози технологічній безпеці, економічна конкуренція, а також геополітичні суперечності навколо питання Тайваню призводять до посилення недовіри та ослаблення партнерства між двома

державами. Незважаючи на наявність економічної взаємозалежності та прагнення обох сторін до збереження певного рівня взаємодії, сучасні реалії вимагають нового осмислення механізмів двосторонньої політики. Проблема полягає в необхідності пошуку ефективного балансу між економічними інтересами, забезпеченням національної безпеки, дотриманням демократичних цінностей та адаптацією до змін глобального геополітичного середовища.

Аналіз актуальних публікацій та досліджень. У дослідженні використані статті з періодичних європейських інтернет-видань, які висвітлюють актуальний стан міжнародних відносин між Великобританією та Китаєм, а саме: стаття українського аналітичного центру «Adastra» А. Черниша [1], в якій аналізується угода AUKUS і як ця ініціатива вплине на розподіл сил в Індо-Тихоокеанському регіоні, посилюючи позиції союзників і стримуючи зростання впливу Китаю; статті з зарубіжних інтернет-видань, таких як «Chatham House» O'Sullivan O., Maddox B. [7], де детально проаналізовано масштаби та характер кіберзагроз, які походять від Китаю; «China-US focus» Wong B., де надано оцінку рівня економічної залежності Великобританії від Китаю та масштаби торговельних та інвестиційних зв'язків [8].

Метою статті є аналіз сучасних проблем у зовнішньополітичних відносинах між Великобританією та Китаєм.

Виклад основного матеріалу. Міжнародні відносини між Великобританією та Китаєм на сучасному етапі стикаються з низкою проблем, що ускладнюють стабільну співпрацю для обох країн. Ці проблеми охоплюють як політичну, так і економічну площини, а також стосуються геополітичних суперечностей.

Однією з головних проблем у відносинах Великобританії та Китаю є різні політичні системи та цінності, що

зумовлює глибокі розбіжності у підходах до прав людини, свободи слова, верховенства права та демократичного управління. Великобританія як держава з парламентською демократією послідовно виступає за захист основоположних свобод, відкритість політичних процесів та незалежність судової системи. У свою чергу, Китай дотримується авторитарної моделі управління з домінуванням Комуністичної партії, де обмеження громадянських прав виправдовуються з міркувань стабільності, економічного розвитку та державного суверенітету.

Ці ідеологічні розбіжності особливо загострилися на тлі подій у Гонконзі. Відповідно до Спільної китайсько-британської декларації 1984 року, Гонконг був переданий Китаю в 1997 році з гарантіями "високого ступеня автономії", збереженням капіталістичної системи та основних прав і свобод протягом 50 років — принцип, відомий як "одна країна, дві системи". Проте в останні роки Великобританія неодноразово висловлювала занепокоєння щодо порушення цих зобов'язань. Найбільший резонанс викликали масові протести в Гонконзі у 2019–2020 роках, що почалися через спробу уряду ухвалити закон про екстрадицію, який дозволяв передавати підозрюваних до материкової частини Китаю. Хоча цей законопроект був згодом відкликаний, протести переросли у масштабний продемократичний рух із вимогами реальних виборчих реформ, розслідування дій поліції та збереження автономії регіону. Демонстрації охопили мільйони людей і часто супроводжувалися сутичками з правоохоронцями, арештами та застосуванням сили.

У відповідь на протестну хвилю, в червні 2020 року уряд КНР ухвалив Закон про національну безпеку в Гонконзі, який визнавав кримінальними дії, такі як: сепаратизм, підрив державної влади, тероризм або змова з іноземними силами. Цей закон суттєво обмежив свободу слова, зібрань і політичну діяльність, чим викликав жорстку критику з боку міжнародної

спільноти, включно з Великобританією, ЄС та США. Лондон розцінив ці дії як пряме порушення Спільної декларації 1984 року, та звинуватив Пекін у політичному переслідуванні демократичних активістів, журналістів і представників опозиції. 31 січня 2021 року уряд Б.Джонсона запровадив спеціальну програму для громадян Гонконгу, які володіють британським закордонним паспортом, що дає їм можливість переїхати до Великобританії та отримати право на громадянство. Китайський уряд розцінив цей крок як втручання у внутрішні справи й почав вживати зустрічних дипломатичних та інформаційних заходів [2]. Ця ситуація здебільше охолодила відносини, знизивши рівень довіри між країнами. Великобританія почала переглядати свою політику щодо китайських інвестицій, участі Китаю в критичній інфраструктурі, а також посилила політичні заяви про підтримку демократичних принципів не лише в Гонконзі, але й загалом у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

На сучасному етапі відносин між Китаєм та Великобританією можна виділити **проблему технологічної безпеки** у зв'язку зі зростанням ролі у світі китайських технологічних компаній, зокрема таких як Huawei та ZTE. Великобританія неодноразово висловлювала занепокоєння щодо ризиків кібербезпеки, які створюють китайські компанії, в тому числі щодо ролі Huawei у розвитку інфраструктури 5G в країні. Уряд Великобританії за часів роботи Р.Сунака ухвалив Закон про національну безпеку, який намагається зменшити іноземне втручання, особливо з боку Китаю, шляхом запровадження жорсткіших покарань за шпигунство, саботаж, роботу на іноземні держави та тероризм. Однак, даний закон не може перешкоджати повному проникненню китайських технологій і засобів спостереження в країну, оскільки

інфраструктурна залежність вже є структурною [3].

Протягом 2024 року в ЗМІ були розкриті численні випадки втручання Китаю у справи Великобританії. У квітні 2024 року двом чоловікам, у тому числі колишньому науковому співробітнику парламенту, були пред'явлені звинувачення в шпигунстві на користь Китаю відповідно до Закону про державну таємницю. За рік до цього китайська хакерська група була звинувачена Великобританією та США в націленості на членів парламенту, які критикують політику Китаю. У 2021 році групу АРТ 31 пов'язували з кібератакою на Виборчу комісію Великобританії. Після цих інцидентів та інших проблем у сфері кібербезпеки прем'єр-міністр Р.Сунак охарактеризував Китай як «найбільшу загрозу» безпеці Великобританії, яка перевершила навіть Росію [7]. Цей конфлікт відображає проблему технологічної безпеки у глобальному контексті. З одного боку, Великобританія та її союзники намагаються обмежити доступ китайських компаній до своїх критичних технологій через загрози національній безпеці, з іншого боку, Китай розглядає ці дії як частину спроби стримати свій технологічний розвиток та утримати глобальну лідерську позицію. Ця ситуація вимагає постійного пошуку балансу між економічними інтересами, технологічним прогресом і забезпеченням національної безпеки.

Переміщення глобальних силових центрів – ще одна проблема у відносинах між Китаєм та Великобританією. Зростання глобального впливу Китаю на сьогоднішній день змушує Великобританію коригувати свою зовнішньополітичну стратегію, особливо після виходу з ЄС. Великобританія прагне зберегти тісний союз із США, що обумовлено її статусом постійного члена Ради Безпеки ООН та історичними традиціями співпраці. Вона більш неохоче, ніж ЄС, відходить від американського погляду на Китай. Це ставить її на більш жорстку позицію, що часом призводить до відвертого протистояння (особливо у сфері безпеки). Уряд США намагається

використати потребу Великобританії в угодах про вільну торгівлю після Брекзиту, щоб залучити її до своєї довгострокової "антикитайської" стратегії.

Угода AUKUS 2021 року, а саме тристоронній пакт про безпеку між Австралією, Великою Британією і США, відображає підвищену увагу, яку Великобританія та США приділяють Індо-Тихоокеанському регіону, та їхню прихильність до обмеження впливу Китаю в цьому регіоні. Однак під час його анонсу союзники не зазначали, що він спрямований на стримування або протидію будь-якій державі. Британія, поділяючи стратегічне бачення США, трактує зміцнення позицій Китаю на світовій арені як суттєвий виклик стабільності та принципам чинної міжнародної системи. Хоча офіційна реакція Китаю на цю угоду була відносно стриманою, це не означає, що Пекін буде просто спостерігати за посиленням суперників та не вживати заходів у відповідь [1].

Доволі значимою є **проблема економічної взаємозалежності між двома країнами**. Китай є важливим джерелом інвестицій та економічного зростання для Британії. У 2023 році Китай був четвертим за величиною торговельним партнером Великобританії та критично важливим джерелом імпорту і залишається ним по теперішній час. Китай володіє або інвестує в деякі визначні британські пам'ятки, такі як «Зелений король», «Три Британії», аеропорт Хітроу та будівлю «Вокі-Токі». У той час, коли ЄС оголосив про запровадження захисного мита проти китайських електромобілів, Великобританія дозволяла китайським дешевшим автомобілям в'їжджати в країну, з метою компенсації занепаду місцевої автомобільної промисловості і дефіциту у торгівлі автомобілями з ЄС, а також щоб уникнути потенційних заходів у відповідь з боку Китаю щодо британської продукції [8]. На сьогоднішній день однією з головних

проблем є те, що Китай, будучи комуністичною державою з централізованим управлінням, активно підтримує національні компанії на міжнародній арені, що створює складнощі для британських підприємств, які намагаються конкурувати на китайському ринку. Водночас Великобританія намагається знайти способи збереження своєї конкурентоспроможності в умовах, коли Китай все більше інтегрується у світову економіку та зміцнює свої позиції як економічна супердержава.

Проблематика Тайваню є ще одним чинником напруженості у взаєминах між Китаєм та Великобританією. Питання Тайваню є одним з ключових аспектів, який визначає геополітичні відносини між Китаєм і Великобританією. КНР вважає Тайвань частиною своєї території і уряд неодноразово заявляв, що відносини з Тайванем мають суто внутрішній характер. У свою чергу, Великобританія дотримується політики «одного Китаю», що визнає тільки один суверенний Китай, але водночас підтримує офіційні та неофіційні зв'язки з Тайванем. Британський уряд намагається обмежуватися лише дотриманням зобов'язань, які він взяв на себе. Але у 2024 році Китай розпочав масштабні військові навчання, які оточили Тайвань, – ця демонстрація сили покликана продемонструвати здатність Китаю заблокувати острів. Також в рамках цих навчань китайські військові продемонстрували бойову стрільбу в Тайванській протоці – ключовому судноплавному шляху, через який щороку проходить приблизно одна п'ята частина світової морської торгівлі [4]. Отже, питання Тайваню і геополітичної позиції залишаються джерелом напруженості у відносинах між двома країнами.

Висновки. Сучасні британсько-китайські відносини охоплюють широке коло питань, серед яких важливе місце займають економічні й політичні зв'язки. Китай є одним із провідних торговельних партнерів Великобританії, що сприяє економічному зростанню, але водночас

обидві країни стикаються з низкою політичних викликів, пов'язаних із правами людини, кібербезпекою та міжнародною політикою. Основними проблемами у британсько-китайських відносинах є напруженість у питаннях безпеки, розбіжності в цінностях і політичних підходах, а також непередбачувані зміни в глобальній політичній ситуації, що впливають на економічну стабільність. Ці чинники ускладнюють досягнення стабільних та взаємовигідних домовленостей. На сьогоднішній день Британія стоїть перед складним завданням — знайти збалансовану стратегію у відносинах з Китаєм, яка б враховувала як її власні національні інтереси, так і глобальні виклики.

Список літератури

1. Черниш А. Що стоїть за угодою AUKUS між США, Австралією та Британією і як вона вплине на баланс сил у регіоні. 2021. URL: <https://adastra.org.ua/blog/sho-stoyit-za-ugodoyu-aukus-mizh-ssha-avstraliyeyu-ta-britaniyeyu-i-yak-vona-vpliv-na-balans-sil-u-regioni> (дата звернення: 24.03.2025).
2. Brazil M. The Lion, the Wolf Warrior and the Crossroads: UK-China Relations at a Turning Point. 2023. URL: <https://jamestown.org/program/the-lion-the-wolf-warrior-and-the-crossroads-uk-china-relations-at-a-turning-point/> (дата звернення: 24.03.2025).
3. Gallagher M. UK faces a critical juncture in its China relationship. 2024. URL: <https://eastasiaforum.org/2024/09/18/uk-faces-a-critical-juncture-in-its-china-relationship/> (дата звернення: 25.03.2025).
4. Hilton I. Britain is rethinking its approach to China. 2024. URL: <https://www.prospectmagazine.co.uk/politics/68458/britain-is-rethinking-its-approach-to-china> (дата звернення: 25.03.2025).

5. Hug C. UK should engage more with China, says minister. 2024. URL: <https://www.politico.eu/article/uks-trade-chief-calls-for-greater-china-engagement/> (дата звернення: 25.03.2025).
6. Lanktree G. What a Labour government means for UK-China relations. 2024. URL: <https://www.politico.eu/article/labour-government-uk-china-relations-diplomacy-rival-elections-2024-foreign-policy-david-lammy/> (дата звернення: 25.03.2025).
7. O'Sullivan O., Maddox B. Three foreign policy priorities for the next UK government. 2024. URL: <https://www.chathamhouse.org/2024/05/three-foreign-policy-priorities-next-uk-government/02-navigating-unpredictable-great-power> (дата звернення: 24.03.2025).
8. Wong B. Repairing Sino-British Relations Will Require a Turn to Pragmatism, Especially from China / B. Wong. 2024. URL: <https://www.chinausfocus.com/foreign-policy/repairing-sino-british-relations-will-require-a-turn-to-pragmatism-especially-from-china> (дата звернення: 24.03.2025).
9. Xu Zigui. Lammy's China visit a potential turning point in China-UK relations. 2024. URL: <https://www.globaltimes.cn/page/202410/1321476.shtml> (дата звернення: 24.03.2025).

Haidabura Elizabeth – student of the Faculty of International Relations, Political Science, and Sociology of Odesa I. I. Mechnikov National University.

CURRENT ISSUES IN FOREIGN POLICY RELATIONS BETWEEN THE UK AND CHINA

The article analyzes current issues in the development of foreign policy relations between the UK and China in the context of global changes. The main areas of tension are analyzed, including ideological contradictions over human rights and democratic governance, risks in the field of technological security and cyber threats, peculiarities of economic interdependence and competition, as well as

geopolitical aspects of the shift of global power centers and the Taiwan issue. Particular attention is paid to the impact of these factors on the UK's strategic choices, its desire to maintain a balance between economic benefits, security interests, and support for international norms and principles.

Keywords: UK, China, foreign policy, human rights, technological security, economic interdependence.

*Рекомендовано до друку –
к. іст. н., доц. Кузьмін Д. В.*

*Стаття надійшла в редакцію
29.03.2025 р.*